

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Första kammaren.

Nr 41.

Onsdagen den 21 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Anmäldes och bordlades:

statsutskottets utlåtande nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av utrikesdepartementet samt förstärkning av Sveriges representation i utlandet jämte en i ärendet väckt motion; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 23, i anledning av kammarens beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, rörande herr Tengdahls motion nr 281, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående indragning av väg- och vattenbyggnadskåren.

Justerades protokollsutdrag för det på förmiddagen hållna sammanträdet.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 19, i anledning av andra kammarens beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lämnande av bidrag till åstadkommande av samlingslokaler, avsedda att gagna folkets samhälleliga behov och kulturella strävanden.

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhälleliga behov m. m.

Med föranledande av en inom andra kammaren av herr *Anderson* i Knapasjö väckt motion, nr 260, hade nämnda kammare på hemställan av sitt fjärde tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka former och bestämmelser statsbidrag skulle kunna lämnas för uppförande av allmänna, utanför partimotsatserna ställda, till tjänst för folkets samhälleliga behov och kulturella strävanden avsedda samlingslokaler i bygder, som lede brist på sådana lokaler och resurser att själva åstadkomma dem, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Sedan detta beslut delgivits första kammaren, hade denna kammare hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, vilket i nu före-

Första kammarens protokoll 1919. Nr 41.

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhällliga behov m. m.
(Forts.)

dragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Herr Nilsson, Johan: Denna fråga eller åtminstone en närbesläktad har varit föremål för kammarens prövning vid åtminstone två föregående tillfällen. Första gången remitterades den till statsutskottet, där den blev föremål för mycket allvarlig prövning, men blev den såväl avstyrkt av utskottet som avslagen av kammaren. Sedermera vid 1914 års riksdag hann frågan icke slutbehandlas på grund av riksdagens upplösning. Nu har emellertid andra tillfälliga utskottet enhälligt tillstyrkt andra kammarens beslut i ärendet, som utmynnar i en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om att åtgärder skulle vidtagas i det syfte motionen avser. Jag har tillåtit mig begära ordet för att påminna därom, att om man nu skulle gå med på detta utskottets förslag, detta utan tvivel skulle innebära, att man vore beredd att påtaga sig en betydande statsutgift.

Jag skall icke närmare ingå på frågan, huruvida de lokaler, som omtalas i utskottets utlåtande, kunna vara behövliga eller icke i de olika landskommunerna. Men jag håller alldeles bestämt före, att om de äro erforderliga, skulle det vara mera praktiskt, att kommunerna själva eller inom kommunerna förefintliga föreningar själva ordnade saken. Därigenom förmenar jag, att den bleve ordnad på ett både mera praktiskt och billigare sätt. Andra kammarens utskotts uttalande, i vilket ju första kammarens utskott har instämt, innehåller på ett ställe: »Har man emellertid erkänt, att tillfredsställandet av behovet av samlingslokaler är ett allmänt intresse, så följer därav, att man också måste vara villig att låta det allmänna stödja strävandena att åstadkomma sådana lokaler». Detta uttalande kan ju på sätt och vis vara riktigt, men överensstämmer ingalunda med en hel del andra förhållanden, som förekomma inom samhällslivet. Ingen torde kunna förneka, att inte skolor och kyrkor äro behövliga, men vi hava dock icke kommit dit, att staten bidrager till dessa byggnaders uppförande. När vi nu hava det så ställt, att kommunerna själva få lov att uppföra t. ex. alla skollokaler för både folkskolor och småskolor — och dessutom hava vi en del andra skollokaler såsom för folkhögskolor och lantmannaskolor — och staten icke giver bidrag till kostnaden för dessa lokaler, utan de olika orterna själva få sörja för dessa, tror jag, att man också får lov att vänta med att lämna statsbidrag till de lokaler, som här åsyftas, och tillåter jag mig därför att yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Alkmann: Herr talman! Den föregående talaren yrkade, såsom herrarna hörde, avslag på utskottets hemställan. Han gjorde det av samma skäl, som statsutskottet vid tidigare tillfällen för åtskilliga år sedan anfört, det nämligen att han ansåg, att ett bifall till en sådan hemställan skulle draga med sig mycket bety-

dande statsutgifter. Däremot tillät han sig icke att ifrågasätta behovet av dessa lokaler. Jag antager även, att då han icke ifrågasatte detta behov, det betyder, att han erkände, att det verkligen förefinnes. Detta är ju i så fall fullkomligt logiskt resonerat, ty det är ju givet, att ett obefintligt behov icke skulle behöva draga med sig de stora statsutgifter, som han befarade. Det är, såsom jag sade, logiskt; han har här indirekt medgivit, att behovet finnes, och därför att behovet är stort, tänker han sig, att betydande statsutgifter skulle följa av ett bifall.

Nu säger han, att han mycket väl kan tänka sig, att sådana lokaler kunde vara av allmänt intresse, men ett intresse, som det enligt hans åsikt icke vore statens sak att tillgodose, utan han föreslår i stället att låta detta vara en kommunernas sak. Ja, om han hade citerat något av vad vårt utlåtande innehåller i stället för att citera ett par ord ur andra kammarens utskottsutlåtande, skulle han hava funnit, att vårt utskott för sin del haft den saken under omprövning, och, jag kan försäkra det, under mycket allvarlig omprövning. Även vi ha haft klart för oss, och det står även i utskottets betänkande, att det tvivelsutan vore riktigast och bäst, om lokaler-ansaffande på sådana orter, där behov av dylika kan föreligga, kunde ske genom kommunernas initiativ och på deras bekostnad eller ock genom sammanskott av enskilda personer bland ortsbefolkningen. Men det är å andra sidan alldeles givet, att det finnes sådana orter, sådana kommuner, där resurserna äro så små och tillgångarna så kläna, att man icke gärna kan tänka sig tillgodoseendet av ett sådant behov som detta helt och hållet genom kommunen eller enskilda, även om det kännas aldrig så trängande. Därför har utskottet tänkt sig, att staten just på sådana ställen skulle kunna bidra.

Jag ber härvid alldeles särskilt få fästa kammarens uppmärksamhet på, att den hemställan, som utskottet denna gång gör, icke alls har samma omfattning som de hemställanden, vilka två gånger tidigare gjorts, men avslagits i denna kammare. Den har icke alls en sådan omfattning, utan är mycket begränsad, och begränsningen består däri, att man tänkt sig, att staten icke skulle bidra annat än för avlägsnare bygder och allenast för sådana, där det efter anställd undersökning visar sig, att ortsbefolkningen icke själv råar med att tillgodose det kulturbehov, som dessa lokaler avse att fylla. Detta förslag är sålunda mycket begränsat i förhållande till dem, som förut varit föremål för denna kammares prövning. Det skulle säkerligen varit fullkomligt omöjligt att i utskottet vinna den fullkomliga enighet i denna sak, som nu vunnits, om icke på detta mycket bestämda och klara sätt en begränsning av frågan gjorts till sådana fall, där ifrågavarande behov icke kan tillfredsställas på det sätt, som man annars tänkt sig och som man helst skulle velat.

Nu sade den ärade representanten för statsutskottet, där frågan tidigare varit föremål för prövning, att här föreligger en naturlig

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhällliga behov m. m.
(Forts.)

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhällliga behov m. m.

(Forts.)

parallell med frågan om skolhus- och kyrkbyggnader, till vilka staten icke lämnar bidrag, utan vilka kommunerna själva bekosta. Jag vill då ställa upp en annan och ännu naturligare parallell, av vilken framgår att statsutskottet i liknande fall resonerat precis som utskottet. Jag tänker på föreläsningsverksamheten. Jag vet icke, om det undgått den ärade talarens uppmärksamhet, att i fråga om föreläsningsverksamheten först statsutskottet och sedan denna kammare och hela riksdagen under en följd av år godkänt precis det tillvägagångssätt i fråga om kulturbehovets tillgodoseende, som utskottet föreslår i detta fall. I fråga om understöd till lokala föreläsningföreningar lämnas sådant till ersättande av resekostnader, endast och allenast om föreningarna finnas inom ekonomiskt mindre bärkraftiga orter, och endast på det villkor att understödet utgår med halva det belopp, som resan gått till, och under förutsättning att hela kostnaden per föreläsning icke uppgår till mer än ett visst belopp. Det sätt, varpå vi hemställt om statsbidragets utgående, är till punkt och pricka parallellt med de villkor statsutskottet och sedan riksdagen godkänt för statens bidrag i fråga om nyssnämnda kulturbehov, som ju för övrigt också är så parallellt med det föreliggande, som gärna kan tänkas. Jag tillägger, att dessa lokaler skulle anskaffas på sådana avlägsna platser, där det icke finnes några andra allmänna samlingslokaler. De skulle ju således på ett betydelsefullt sätt medverka till att föreläsninganslagen kunde bli fruktbärande just för sådana bygder, där föreläsningar bäst behöves. Jag har talat med några personer i folkbildningsförbundets styrelse för att höra deras mening, och de ha sagt mig, att det är en mycket stor svaghet i avseende å detta föreläsninganslag, att icke lokaler för föreläsningarna finnas just i de bygder, där föredragen äro mest behövlige, och där de skulle mötas med det största intresset. Det anslag, som här är i fråga, skulle således, menar jag, hjälpa till att göra anslaget för folkbildande föreläsningar, som riksdagen är för år beviljar med avsevärda belopp, mera fruktbärande i sådana bygder, där dylika föreläsningar utan tvivel skulle mötas med det största intresse och där de skulle betyda mest för det ändamål, som de över huvud taget äro till för.

Det har alltså, nu som tidigare, befarats, att ett bifall till utskottets hemställan skulle medföra ekonomiska vidlyftigheter för staten. Jag tror emellertid, att om herrarna behaga se, huru utskottet i utlåtandet bundit utredningen med hänsyn till den föreslagna begränsningen, herrarna skulle finna det ytterligt svårt att tänka sig, att ett dylikt beslut skulle komma att medföra sådana ekonomiska konsekvenser. Denna begränsning avser, såsom jag sagt, anslaget användande uteslutande för avlägsna bygder och sådana, som icke ha egna resurser. Tillika förutsättes, att anslaget icke skulle få användas på andra villkor, än att ortsbefolkningen själv lämnade bidrag till större delen av kostnaden för det hela. Således skall det ankomma på ortens eget initiativ, och intresset i orten

skall vara så stort, att man där själv offerar mera, än man får emottaga, för att staten skall lämna något bidrag alls.

Jag skall också meddela några belysande siffror, som visa, huru långt man kan komma även med mycket små anslagsbelopp. I ett län, Värmland, har genom entusiasm och offervillighet på frivilligt enskilt initiativ en förening bildats, som under ett antal år samlat ett kapital på 25,000 kronor, varav avkastningen årligen utdelas för praktiskt taget enahanda ändamål, varför utskottet tänkt sig, att eventuella statsbidrag skulle användas. Det har under 8 år utdelats i genomsnitt 1,000 kronor om året, och med denna mycket blygsamma summa har det varit Värmlandsföreningen möjligt att åstadkomma, om jag ej missminner mig, 9 nya sådana lokaler och hjälpa till att fullborda några till. Det är inalles 14, för vilka bidrag utgått. Den byggnadsförening, som fått mest, har erhållit 1,700 kronor; detta har varit i en mycket avlägsen landsbygd, där folket självt icke kunde bära någon större kostnad. Annars hava de fått 600 kronor, 330 kronor, 450 kronor, 420 kronor, 600 och 700 kronor per styck. Med dessa blygsamma bidrag har det varit möjligt att åstadkomma lokaler, med vilka man kan hjälpa sig fram och där sålunda föreläsningar, sångstunder o. d. kunna äga rum. Förra året var denna kammare med om en skrivelse med begäran om utredning angående hembygdskörer. Det är för sådana ändamål, som dessa lokaler bleve till nytta, och för mycket annat. Nu menar jag, att man icke kan tänka sig, att i varje Sveriges län sådana föreningar, som den värmländska, kunna bildas på privat initiativ, utan staten bör där träda emellan. Jag tror kort sagt, att detta är ett mycket behjärtansvärt ändamål, som kan noggrant begränsas, så att frågan ingalunda blir en vidlyftig ekonomisk fråga, och det vore verkligen synd, om kammaren skulle avslå utskottets hemställan.

Jag ber att få säga ännu ett enda ord till. Man klagar över partistriderna och huru svårt det är för vårt folk att samlas och enas. Redan det att man på detta sätt skaffar lokaler, öppna för alla åskådningar, för föreläsningar, diskussioner, föredrag och liknande goda ändamål — redan detta är till gagn för motverkande av denna splittring. Att människorna samlas på ett och samma ställe och få vana att sammanträffa gör, att de se på varandra på annat sätt, att de komma att känna sig såsom medlemmar av ett och samma folk mera, än de tyvärr under de uppslitande partistriderna ha gjort och fortfarande göra. Jag tror också — och det är ju av vikt med hänsyn till de senaste författningsförändringarna — att en större folkupplysning bör därav komma såsom en naturlig följd. Jag tror, att även detta är en synpunkt, som bör tagas i betraktande i detta sammanhang.

Jag understryker ännu en gång, att detta är ett ur alla synpunkter behjärtansvärt ändamål, och att vårt förslag icke kommer att medföra några vidlyftiga ekonomiska konsekvenser. Det har visat sig, att denna fråga, besynnerligt nog, under årens lopp kom-

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhällliga behov m. m.

(Forts.)

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhällliga behov m. m.
(Forts.)

mit att betraktas såsom en partifråga, och jag begriper icke, huru detta varit möjligt med en rent kulturell fråga sådan som denna. Men efter den ingående sakliga prövning, som inom utskottet verkstälts och varvid man kommit till enighet mellan de olika partierna, vågar jag, herr talman, hoppas, att de betänkligheter skola vara övervunna, som i kammaren tidigare funnits rörande en utredning i denna fråga.

Herr Nilsson, Johan: Jag ber att få protestera mot den siste ärade talarens försök att göra denna fråga till en partifråga. Skulle den så vara, måste den väl vara en högerfråga, då majoriteten inom utskottet består av högermän. Det är den emellertid icke. Ännu mindre tror jag, att den är en vänsterfråga. Från utskottets sida har det varit en enhällig mening om denna sak, men det hindrar icke att enskilda ledamöter i kammaren ha en motsatt uppfattning.

Vidare sade den siste ärade talaren något om föreläsningsverksamheten och drog fram denna såsom ett exempel på att till kulturella ändamål utgå statsbidrag. Jag erinrar om att, så mycket jag vet åtminstone, staten icke på något sätt bidragit till lokaler för dessa föreläsningar. Lokaler ha ortsmyndigheterna själva fått sörja för. Jag har mig icke bekant, att statsanslag utgått till uppförande av föreläsningslokaler. Det har icke varit något hinder att erhålla sådana lokaler i bygderna. Man brukar nämligen ofta använda skollokalerna till dylika föreläsningar. De lämpa sig utmärkt till detta, och det har icke varit något hinder att använda sig av dem.

Vidare vill jag erinra därom, att en enskild motionär vid detta års riksdag väckt motion om att staten skulle bidra till folkskolebyggnaders uppförande. Detta har riksdagen avslagit. Och det synes mig, att om man skulle gå den vägen att anslå statsmedel till dylika byggnadsändamål, borde man i främsta rummet tänka på de allra nödvändigaste, på dessa officiella folkbildningsanstalter, innan man går in på att giva statsbidrag till andra.

Sedan betonade den siste ärade talaren särskilt, att det framför allt gällde att tillgodose avlägsna bygders behov, och utskottet har starkt understrukt, att det skulle vara en begränsning i detta avseende. Men jag är icke säker på, att begränsningen kommer att stå sig, eller att den kommer att stanna vid detta. Jag tror tvärtom, att det blir de mera företagsamma bygderna, kanske städerna, som komma att begagna sig av detta tillfälle att erhålla statsbidrag. Det lär knappast gå för sig att upprätthålla begränsningen och skilja på kommunerna, såsom utskottet föreslagit. Det torde vara mycket svårt att här upprätthålla skillnaden mellan olika slag av kommuner. Jag befarar, att det kommer att ställa sig tämligen lika för alla, och att det då i främsta rummet blir de företagsamma, som begagna sig av möjligheten att erhålla statsbidrag.

Jag ber att fortfarande få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr H e l l b e r g: Då jag varit motionär i denna fråga och utskottet i sitt betänkande hänvisat till mina tidigare motioner i ämnet, anhåller jag att få säga ett par ord.

Det förefaller mig, att de väsentligaste betänkligheterna mot utskottets hemställan utgå från en oro för att det här skulle bli fråga om mycket stora statsutgifter. Jag skall då på grund av den erfarenhet jag fått från den fonds verksamhet, som herr Alkman omnämnt, be att få något belysa den sidan av saken. Herr Alkman har redan omnämnt, med huru små medel i Värmland kunnat åstadkommas relativt stora resultat. Detta har skett därigenom, att vi ställt den fordran på föreningarna, om de skola erhålla bidrag ur fonden, att de först och främst själva skola ha skaffat tomt och dessutom begynnelsekapital, så att man har någon garanti för, att de med något understöd själva kunna fullborda byggnaden. Vidare skola föreningarna vara vederbörligen inregistrerade o. s. v. Och genom den ytterligare bestämmelsen i fondens stadgar, att anslag endast utdelas till sådana avlägset belägna och i andra avseenden ogynnsamt ställda trakter, som verkligen äro i behov av understöd, har det uppnåtts en begränsning, så att, såvitt jag minnes, nästan inte något är inkommit mer än två godkända ansökningar från hela länet. Det är en sådan begränsning som, såvitt jag fattat, utskottet tänker sig skulle förekomma vid utdelningen av statsbidrag, och då har man all anledning att tänka sig, att även när det gäller statsbidragen, det kommer att bli en motsvarande begränsning i antalet ansökningar. Jag tror mig sålunda verkligen på grund av min erfarenhet kunna säga, att farhågan för att här skulle bli fråga om stora statsbidrag är överdriven. Jag erinrar också om att, när jag vid den första riksdagen 1914 väckte motion i ämnet, en motion som aldrig kom att slutbehandlas till följd av riksdagens upplösning, jag hemställde om blott 25,000 kronors årligt anslag, emedan jag ansåg, att med detta anslag, varigenom i runt tal 1,000 kronor per år skulle kunna utgå som bidrag till varje län, man skulle kunna nå ganska tillfredsställande resultat — med mycket måttliga utgifter således. Nu har penningvärdet visserligen sjunkit, men om man räknar med dubbla beloppet, anser jag, att det i alla fall kunde vara ganska tillfredsställande.

Det ligger en viss vikt på, att man här avser sådana trakter, som, om jag får uttrycka mig kort, inte kunna hjälpa sig själva. Det är fallet med en del avlägsna trakter i de olika länen. De äro ofta så skattetyngda och även i andra avseenden efterblivna, att de behöva ett sådant handtag för att åstadkomma dessa lokaler, som, vägar jag påstå, numera verkligen utgöra ett kulturbehov. Den nutida utvecklingen i samhället har verkligen gjort sådana lokaler behöfliga, och det är för de olika kulturella verksamhetsgrenarna en kännbar brist när de inte finnas. På många trakter har det sålunda befunnits omöjligt att vidmakthålla nykterhetsrörelsen till följd av

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhälleliga behov m. m.
(Forts.)

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhällliga behov m. m.

(Forts.)

denna brist. Så är också förhållandet, när det gäller annan kulturell verksamhet, exempelvis den föreläsningens verksamhet, som föregående talare omnämnt. Faktiskt kommer denna verksamhet endast mera gynnade trakter till godo. De trakter, som kanske bäst behövde föreläsningar, kunna inte få dem. Herr Johan Nilsson menade, att skollokaler kunde användas. Jag tror, att de äro ganska olämpliga.

Det är en allmän mening bland sakkunniga på skolområdet, att det är i hög grad olämpligt att på söndagsaftnarna draga in en hel del folk i skollokaler, med påföljd att dessa äro mer eller mindre nedsmutsade och därför osunda, när barnen påföljande dag skola använda dem.

Jag har över huvud taget den uppfattningen, att genom statsbidrag till samlingslokaler den stora ojämnheten i kulturell utveckling, som beklagligt nog verkligen är rådande mellan olika bygder i samma län, skulle kunna avhjälpas. Och eftersom det talats om att staten inte lämnar understöd till skolhusbyggen, vill jag erinra om att staten dock understöder hårt skattetyngda kommuner. Så kan man dock säga, att staten faktiskt bidrager till dessa kommuners skolhusbyggen.

Med en föregående talare är jag ense om, att den förevarande frågan inte bör vara någon partifråga. Jag tror, att alla partier i själva verket äro intresserade av, att i de olika bygderna sådana lokaler som det här är fråga om komma till stånd. Jag har i mitt eget län iakttagit att på vissa håll i början rått misstänksamhet och kanske avoghet mot strävandena att skaffa dylika lokaler, men att efter hand fördelen för alla partier av dessa lokaler blivit uppenbar. Jag har också fortfarande den bestämda övertygelsen, som jag förut, då mina motioner i ämnet varit före här i kammaren, givit uttryck åt, att det här gäller en fråga, som ligger i tidens egen natur och därför måste arbeta sig fram till lösning. Och då jag är övertygad om att utskottets förslag är ett steg mot denna för stora trakter av vårt land så viktiga fråga och att lösningen kan vinnas utan några stora statsutgifter, tillåter jag mig vådja till kammaren, att den måtte bifalla utskottets hemställan.

Friherre Beck-Friis: Herr talman, mina herrar! Då jag åhört den diskussion, som här förts, måste jag säga, att det ju legat någonting högst bestickande i de anföranden, som hållits till förmån för utskottets utlåtande, men det finnes också punkter, mot vilka man måste ställa sig mycket tveksam. Av det anförande, som herr Alkman hade, tycktes det ändock framgå, att det visat sig, att när staten giver understöd för ena eller andra ändamålet, det kommer att draga konsekvenser med sig. Därför att man givit anslag till föreläsningens verksamhet, skulle man nu också giva anslag till de byggnader, där denna föreläsningens verksamhet skall hållas. Och det var även andra konsekvenser, som anfördes av herr Alkman och som jag då också skulle kunnat draga fram, fastän jag icke hann anteckna dem.

Vad jag ännu mera fäste mig vid var vad herr Hellberg anförde i en passus ang. 25,000 kronor, som jag kände igen från 1912 och 1913 års debatter, då jag tillhörde statsutskottet och var med om att avstyrka de då framlagda motionerna. Jag minns då en representant för statsutskottet som sade, att det icke finnes någon möjlighet för att så små belopp som de ifrågasatta kunna räcka, när det är fråga om statsmedel. Det är nämligen en ofantlig skillnad, om en enskild förening av sina tillgångar lämnar bidrag till andra enskilda föreningar, eller om det är pengar, som på grund av riksdagens beslut skola av statsmedel utbetalas efter vissa bestämmelser. Här sades, att från den fond, som finnes i Värmland, med 25,000 kronors kapital, hava utbetalts belopp från 1,700 kronor ned till 400 kronor. Jag är övertygad, att om statsmedel sålunda skola tagas i anspråk, bidragen komma att bliva betydligt större och mera närma sig 1,700 kronor än 400 kronor. Vidare om vi tänka på huru många kommuner vi hava i vårt land, så måste man inse, att det kan bliva ytterst svårt att begränsa det här. Jag vill minnas, att vi hava omkring 2,400 kommuner — städerna kunna ju icke komma i fråga. Om nu hälften av dessa kommuner äro väl belägna och den andra hälften eller 1,200 kommuner äro mindre väl belägna och mindre väl situerade och dessa 1,200 kommuner börja göra anspråk på att få anslag till sådana här byggnader, så blir det med allenast 1,000 kronor för var och en genast ett anslag på mer än en miljon kronor, och jag tror för övrigt, att om staten skall lämna bidrag, det icke stoppar med 1,000 kronor, utan snarare kommer det att bliva 2,000 kronor, och då äro vi kanske uppe på två miljoner kronor och mera till. Således, om jag än liksom den föregående talaren skulle vilja säga, att det nog är önskligt, att sådana här byggnader funnes — och jag kan säga, att om man skall se saken från partisynpunkt, är det minoritetspartiet, som mest skulle behöva sådana här byggnader, och då det moderata parti, till vilket jag hör, nu snart torde bliva ett minoritetsparti, så borde det även vara ett skäl för mig att yrka bifall, men jag måste säga, att ekonomiska skäl tala för att, när budgeten stigit till ett sådant belopp som den gjort, måste man vara ytterst försiktig med att taga en sådan här skrivelse, som kan leda till nya och ganska oöverskådliga statsutgifter. Börjar man nu med bidrag på detta sätt, så är det ju givet, att med ännu större kraft skall framhållas behovet av att vi lämna bidrag, såsom herr Nilsson sade, till skolhusbyggnader, och såvitt jag förstår, komma vi på det sättet att engagera staten i verkligt stora utgifter, som hittills helt och hållet bestritts av kommunernas medel.

Jag vill även hänvisa på en annan sak. Det är ganska vanligt, att i avlägset belägna socknar samlingsbyggnader komma till stånd genom godtemplarlogers eller religiösa föreningars medverkan, och då torde det icke vara osannolikt, att om befolkningen kan hava råd att bekosta sådana byggnader, den också skulle kunna ena sig om att bekosta byggnader för det ändamål, som nu är i fråga.

Vad föreläsningsverksamheten, som herr Alkman talade om, angår, har jag åtminstone den erfarenheten från min hemtrakt, att för

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhälleliga behov, m. m.
(Forts.)

*Om distad-
kommande av
samlings-
lokaler för
gagnande av
folkets
samhälleliga
behov m. m.*

all sådan här upplysnings- eller föreläsningsverksamhet skolsalarna med stor beredvillighet ställas till förfogande.

Således, utan att på något sätt vilja förneka, att de, som ivra för denna sak, hava mycket goda skäl för sitt yrkande, vill jag på grund av ekonomiska skäl och de konsekvenser på andra bidrag, som säkerligen bliva en följd, yrka avslag på utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr von Koch: Då detta ju är en kulturell landsbygdsfråga, hade man haft skäl att vänta, att representanterna för landsbygden skulle hysa intresse för denna frågas lösning. Till min förvåning hörde jag emellertid, att så framstående representanter som den förste ärade talaren och den siste ärade talaren slutade sina anföranden med att yrka avslag på utskottets hemställan. Jag vill med anledning därav erinra, att förslaget har framkommit från en landsbygdsrepresentant, som borde sitta inne med stor möjlighet att förstå denna fråga och som säkerligen bör känna till behovet av att något göres för densamma. Jag tillåter mig fråga eder, mina herrar: ha ni icke med avseende å vårt långa och vidsträckta land gjort den reflexionen, som jag åtminstone många gånger gjort, att det är en ofantlig skillnad mellan vårt lands olika kommuner? Det finnes kommuner i landet, där man alls icke tänkt på att begära statsunderstöd för ett ändamål sådant som detta, och det finnes kommuner, där ingen som helst svårighet förefinnes att vidtaga vilka som helst åtgärder på detta område. Men det finnes å andra sidan kommuner, som äro avlägset belägna och hava stora motigheter i detta avseende, men som längta efter effektiva åtgärder, som skulle kunna bringa fram dessa kommuner till en högre ståndpunkt och till ett rikare liv. Ofta är ju grunden till bristen i detta fall att söka på det ekonomiska området. Och visst är jordbrukets höjande av vital betydelse, men jag tror icke man får underkänna den betydelse det skulle ha, om det i dessa efterblivna kommuner funnes små kulturhärdar, där det vore möjligt för folk att samlas och erhålla upplysning och undervisning och på sådant sätt öka sina medborgerliga kunskaper. Det har åtminstone för mig vid flera tillfällen visat sig, då man på enskilt initiativ verkligen fått till stånd sådana kulturhärdar, att detta haft mycket stor betydelse för samhällsutvecklingen. Och ehuru det är sant, såsom den siste ärade talaren sade, att skolsalarna ofta användas för detta ändamål, så vill jag säga, att det har en helt annan betydelse, om man inrättar trevliga, tilldragande lokaler, där folk gärna samlas och känner sig hemma, ty i skolan äro de i alla fall tämligen främmande, och där känna de sig icke hemmastadda.

Den siste ärade talaren skilde sig från den förste i det avseendet, att han ansåg, att det var ett betydelsefullt behov, som här gjorde sig gällande, och han sade, att han själv önskade, att det kunde realiseras i stor utsträckning. Då förefaller det mig, att det är olämpligt att lägga alltför mycken vikt på de ekonomiska svårigheterna. Skulle man resonera, såsom den siste ärade talaren gjorde, att det ovillkorligen skulle kunna uppstå de mest vittgående konsekvenser av varje försök att gå fram på upplysningens väg, skulle

man egentligen icke kunna göra någonting i det avseendet. Då skulle de kommunala föreläsningarna, det kommunala upplysningsarbetet, hembygdskörerna o. s. v. kunna betraktas såsom farliga företag, som kunde leda till ekonomiska svårigheter. Men jag tror verkligen, att såsom skrivelsen är föreslagen, man kan med tämligen stort lugn gå med på den. Jag tillåter mig erinra, att skrivelsen avser »utredning, huruvida och under vilka former och bestämmelser statsbidrag må kunna lämnas för uppförande av allmänna, utanför partimotsatserna ställda, till tjänst för folkets samhällliga behov och kulturella strävanden avsedda samlingslokaler i bygder, som lida brist på sådana lokaler och resurser att själva åstadkomma dem». Med andra ord: Det skall utredas, huruvida och i vilken utsträckning sådan här verksamhet bör åstadkommas, och på vad sätt medlen skola användas. Varken i motionen eller i utskottets betänkande talas om att bidraget skall täcka det behov, som föreligger. Anslaget skulle mera vara såsom en uppmuntran, ett stöd för de strävanden, som kommit fram i det avseendet. Jag ser i detsamma en verklig löftesrik åtgärd, som skulle kunna göra efterblivna kommuner bättre ställda, höja upp deras allmänna intressen, och i dessa tider, då medborgarskarorna hava så väsentligt ökats, göra det möjligt för personer, som aldrig förut ägnat en stund åt allmänna intressen, att nu göra det.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hellberg: Jag måste, herr talman, med några ord bemöta min ärade vän på Östergötlandsbanken, eftersom jag finner hans framställning verkligen vara av det slag, som brukar kallas skräckmålningar.

Han sade först och främst, att det är en ofantlig skillnad om en enskild fond lämnar bidrag eller om staten gör det. Jag får säga att, om villkoren sättas lika i bägge fallen, kan jag inte se, varför det skulle bli någon skillnad. Det har ju antytts av utskottet, att först och främst är här fråga om lokaler endast på landsbygden — således inte i städerna. Vidare skulle de ifrågakomma allenast i sådana trakter på landsbygden, som själva vore mindre bärkraftiga, avläggset belägna och över huvud taget så ogynnsamt ställda, att de verkligen vore i behov av hjälp. Vidare skulle samma villkor sättas för statsbidraget, som den värmländska fonden bestämt, att föreningarna skola vara vederbörligen registrerade. att de skola skaffa tomt och ett visst byggnadskapital. På sådant sätt kan det icke för varje år bli något större antal, som kommer in med ansökning om bidrag.

Herr Beck-Friis förbisåg det vittnesbörd ur erfarenheten, som jag anförde, att det under dessa åtta år i Värmland icke varit mer än ett par ansökningar för varje år, och därför kunde herr Beck-Friis måla en sådan skräckbild som att det skulle betalas ut på en gång bidrag till hälften av alla kommuner i Sverige. Om vi taga exempel från Värmland, så visar det sig, att då där finnas knappt 90

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhällliga behov m. m.

(Forts.)

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhällliga behov m. m.
(Forts.)

landskommuner, och under åtta år utbetalts anslag till åtta å nio kommuner, allenast omkring 10 % av hela antalet sålunda under så pass lång tidrymd kommit i åtnjutande av bidrag. Om vi nu antaga att samma regel skulle gälla för statsbidraget och att antalet ifrågakommande kommuner är 1,200, skulle med ett bidrag av 1,000 kronor per kommun bidragens sammanlagda belopp på tio år komma upp till omkring 120,000 kronor, och detta skulle väl inte vara någonting avskräckande.

Så sade samme ärade talare, att om folket ville, skulle det nog kunna åstadkommas lokaler på de olika trakterna. Ja, men det är dess värre så, enligt min erfarenhet från Värmland, att i de bygger det här gäller det är ett relativt litet antal personer, som insé att det här är fråga om ett verkligt stort kulturbehov. Och vad förmår ett 10-, 20-, 30-tal unga fattiga män på egen hand? De lämna sina små insatser, men det blir en obetydlig summa, och jag vet av egen erfarenhet, hur ofantligt glada de bliva, om de få en 400 eller 500 kronor till hjälp, hur det uppmantrar och sporrar dem till, jag vågar säga, beundransvärda ansträngningar — och det är i dessa tider glädjande att se folk förena sina ansträngningar för vackra och samhällsnyttiga uppgifter.

Så har det också sagts, att skollokalerna skulle kunna användas för det ändamål, varom här är fråga. Detta har redan av en föregående talare blivit bemött. Skollokalerna hava sitt speciella ändamål. Det kan visserligen inte förnekas, att de i nödfall någon gång kunna användas för ett möte eller för en föreläsning, men det är alldeles riktigt, såsom herr von Koch anmärkte, att de hava en annan uppgift, och de kunna omöjligen räcka till att tillfredsställa det med varje dag växande lokalbehovet för möten, föreläsningar, sammankomster, sångövningar och andra kulturella ändamål som allt mer kräva att tillgodoses på landsbygden.

Jag anser, att hela den ekonomiska skräckmålning — jag använder ännu en gång det uttrycket — som här uppdragits inte har någon verklighetsgrund, och jag anser, att det verkligen här gäller en så behjärtansvärd sak, att det vore nedslående, om denna kammare ännu en gång skulle avslå en så försiktigt hållen framställning som den, som nu kommit från ett enhälligt utskott.

Herr J espers on: Jag var icke i tillfälle att närvara i utskottet, när detta ärende behandlades där, men jag får tillkännagiva, att om jag det varit, hade jag avstyrkt biträdande av andra kammarens beslut.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att man här söker leda kammaren in på ett mer äventyrligt företag, än det kan se ut att vara, ty för allt praktiskt folk måste det förefalla alldeles betydelselöst att såsom anslag till hjälp för uppförande av sådan byggnad, varom här är fråga, tala om 1,000 à 2,000 kronor. Vad betyda 1,000 à 2,000 kronor vid dylika byggnadsföretag i dessa tider? Rätt och slätt ingenting. Efter mitt förmenande kan det

då icke bliva fråga om hjälp till de sämst lottade kommunerna, utan det blir de mera välsituerade, som skulle få del av anslaget, ty de sämst lottade bliva icke hjälpta med 1,000 à 2,000 kronor vid sådana byggnaders uppförande. När man vet, vad ett bygge går till nu för tiden, finner man lätt, att det här måste gälla väsentligt större belopp. Därför är jag förvissad, att om man tänker efter, vad detta kan leda till, man skall finna, att det blir konsekvenser, som gå vida över vad här sagts från det håll, där man förordar bifall till utskottets hemställan.

Med stöd av vad jag sålunda anfört ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Alkman: Ja, herr talman, jag tror, att den reflexion man närmast kan göra med hänsyn till herr Jespersons yttrande är den, att han icke varit och icke är hemma i en mycket avlägsen eller ekonomiskt illa lottad trakt. Ty om han det vore och om han kände till de förhållanden, som där äro rådande, de pretentioner, som där finnas, och hur man där betraktar 1,000 à 2,000 kronor, så är jag fullt övertygad, att han icke skulle tala så föraktligt om byggnadsföretag av den mycket anspråkslösa typ, som man i sådana bygder uppför för ändamål som det ifrågavarande. Jag har själv haft en viss del i ett sådant byggnadsföretag och jag vet mycket väl, vart man kommer med till och med ett ganska litet belopp. Bara den utsikten, att man av staten kan få ett sådant bidrag som lät mig säga 1,000 kronor är jag fullkomligt övertygad om skall på många orter vara en alldeles tillräcklig sporre, för att de skola göra sitt allra bästa för att få ihop de belopp, kanske 2- à 3,000 kronor, som därutöver erfordras för att med tillhjälp av de naturaprestationer, som de kostnadsfritt ställa till förfogande, få upp den lokal, som i en sådan bygd skulle behövas för hithörande ändamål. Det är icke detsamma, som när herr Jespersen för upp en ladugård eller någon annan byggnad på en av sina stora egendommar e. d. Det är här icke fråga om en byggnad av de proportioner, som han är van vid, utan om en byggnad av helt annat och blygsammare mått, än vad han förmodligen någonsin tänkt sig i fråga om byggnadsföretag.

Jag måste säga detta med anledning av herr Jespersons yttrande, men jag skall begagna tillfället att också litet understryka något av vad herr Hellberg redan sagt gentemot de båda talare. som förut yttrat sig mot utskottets hemställan. Herr Nilsson i Skottlandshus yttrade, att han visst icke var säker på, att om man finge en utredning på det program, som utskottet tänkt sig, och sedan ett anslag, som stöde till förfogande, dessa byggnadsmedel skulle komma de verkligt fattiga kommuner till godo, för vilka de vore avsedda, utan det bleve de mera tilltagsna, som komme att hålla sig framme. Det var ett fullkomligt förbiseende av vad jag yttrat, när han menade, att t. o. m. städerna skulle kunna hålla sig framme. Så tolkade han mina ord.

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhälleliga behov m. m.

(Forts.)

*Om åstad-
kommande av
samlings-
lokaler för
gagnande av
folkets
samhälleliga
behov m. m.*
(Forts.)

Vad friherre Beck-Friis beträffar, så lyckades han genom ett hastigt och mycket fantasirikt överslag få det därhän, att vi skulle få bereda oss på anslag på någon miljon om året. Det har herr Hellberg redan reducerat till sitt värde. Jag ber emellertid att ytterligare få påpeka för friherre Beck-Friis och herr Nilsson i Skottlandshus, att de borde försöka fasthålla, under vilka villkor bidrag skulle givas från detta anslag. Friherre Beck-Friis säger, att det är stor skillnad, om det är enskilda eller staten, som lämna bidrag. Ja, det är bl. a. den skillnaden, att om det är en statens myndighet eller en enskild korporation, som har statens uppdrag att lämna ut bidrag, så får den vara så god och hålla sig till de bestämmelser, som äro föreskrivna. Man får icke gå utanför dessa. Och i utskottets utlåtande äro tydligt angivna de principiella begränsningar, som dessa bestämmelser skulle innehålla. Det går alltså icke för sig för en korporation eller myndighet att lämna ut ett enda öre av detta anslag under andra villkor, än dessa bestämmelser föreskriva. Det är på samma sätt som när hushållningssällskapen utdela egnahemslån. De få icke givas åt vem som helst, utan endast åt dem, för vilka de äro avsedda, och under de villkor och i enlighet med de bestämmelser, efter vilka egnahemslånemedlen skola fördelas. Det går icke att förfara på annat sätt, ty då komma herrar statsrevisorer och andra i vägen och ställa till spektakel. Och det ligger ju därjämte hela tiden i riksdagens skön att bestämma, vad som skall gälla, för att det icke skall bli sådana ekonomiska vidlyftigheter, som friherre Beck-Friis sökt utmåla. Alltså, man måste i tillämpningen hålla sig till de bestämmelser, som riksdagen gjort. Och jag vill påpeka, att de verkligt stränga bestämmelser, som utskottet har förordat, nog skola åstadkomma, att anslaget icke kommer till användning på andra orter, än där behovet verkligen är starkt, ty för att få med därav skulle det först och främst vara nödvändigt, att vederbörande själva uppvisa, att de ha i sin hand icke bara tomten utan även medel, som under alla förhållanden överstiga de belopp, varmed staten skall medverka. Alltså, 'friherre Beck-Friis' miljon skulle förutsätta, att dessa kommuner först skulle prestera mer än samma miljon, för att staten över huvud taget skulle vara med om saken. Så ekonomiskt starka äro icke dessa bygder, att man kan befara, att de kunna prestera så mycket penningar i första hand för att få del av det mindre belopp, som staten skall giva såsom bidrag. Någon som helst fara för de stora statsutgifter, som friherre Beck-Friis utmålade, föreligger icke. Om man behagar se på, huru denna fond i motsats till vad tidigare varit fallet skulle få användas, så finner man, huru bestämda villkor vi fäst vid bidragen av staten, just för att det icke skall bli ekonomiskt riskabelt för staten. Men då bör friherre Beck-Friis också inse, att hans framställning av den här saken som en miljonkostnad är en målning i luften. Jag tycker, att det är synd, att man skall vilja slå ihjäl ett så behjärtansvärt och

för stora lager i vårt land så viktigt förslag som detta genom att måla i luften det, som icke kan målas på verklighetens grund.

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhällliga behov m. m.
(Forts.)

Herr Kobb: Med anledning av de uttalade farhågorna, att anslaget skulle komma att kräva ett orimligt stort belopp, ber jag få säga, att däri ligger nog en överdrift. Här kan det icke alls vara fråga om att sådana här bidrag skola lämnas på en gång till alla behövande kommuner i Sveriges land — då skulle det bliva ett enormt anslag — utan jag ber att få påpeka, att det är endast sådana kommuner, som kunna fylla vissa villkor, som därav kunna bliva delaktiga. Uti herr Hellbergs motion, ser man ju, vilka summor man tänkt, att det skulle röra sig om. Nu säger den ärade talaren på Östgotabänken, att man icke kan åstadkomma något med så små summor. Då skall jag påpeka, att det finnes en mycket välsignelserik verksamhet i vårt land, som understötts med små belopp från en stiftelse här, som tillkommit på en behjärtad mecenats initiativ. Den har tagit en ganska stark utveckling och har varit synnerligen välsignelsebringande, och till densamma har man kunnat anslå endast små summor. Jag tror därför icke, att man behöver vara rädd för att skriva till Kungl. Maj:t och begära en sådan utredning, som här är ifrågasatt, enär det endast kan komma i fråga mindre belopp och man ej heller behöver frukta för att dessa penningar icke skola bliva väl använda.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lillienau: Herr greve och talman! Jag kan icke hjälpa, att jag icke kan undertrycka den uppfattningen, att när man läser motionen och när man hör anförandena under debatten från deras sida, som stödja motionen, man påminnes om ett yttrande av en talare på Västernorrlandsbänken, som sade: »jag känner dig vackra mask». För mig står det alldeles klart, att detta är en repetition av vad som gjordes, när den bekanta tråkighetsmotionen förekom. Man återfinner precis samma motiv i herr Andersons i Knäpsjö motion. Här talas om avfolkningen på landsbygden och om tråkigheten på landsbygden, och det är ju en händelse, som ser ut som en tanke, att denna motion icke blivit hänvisad till samma utskott, som behandlade tråkighetsmotionen vid förra lagtima riksdagen, ty då är jag övertygad, att utskottsutlåtandet icke skulle ha blivit blottat på reservationer. Saken var emellertid i annan gestalt före förra året. De motiv, som då framlagts i motionen, blevo vederlagda, och kammaren beslöt då med stor majoritet att icke ansluta sig till motionärens förslag.

Det är under debatten framlagt åtskilliga motiv, som man måste säga sig i själva verket äro bevisande för svagheten i deras ståndpunkt, som önska anslaget. Om jag icke missförstått den ärade fungerande ordföranden i utskottet, så hade han till exempel ett sådant motiv, som att bara man vet, att människor, som bo på samma ort, vilja samlas för att överväga om allmänna angelägenheter, så skulle det vara tillräckligt skäl för att bygga hus för ändamålet. Det förefaller mig blottat på varje realitet att komma fram med ett sådant påstående.

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhällliga behov m. m.
(Forts.)

När man sedan talar om skollokaler och om att de icke skulle vara lämpliga för detta ändamål, på grund av att städning icke kunde ske där, så tycker jag, att det är ett argument, som man icke kan ta på allvar. När dessutom någon av de föregående talarna såsom stöd för sin mening framförde detta, att det är så många olika uppgifter, som dessa skollokaler skola fylla och det är så många olika anledningar att använda dem, men samtidigt uppgiver, att man icke kan använda skollokalerna i de avlägsna, glest befolkade bygder, där det är meningen, att nu ifrågakvarande hus skulle komma till stånd, så förefaller det mig vara en ren motsägelse. I sådana glest befolkade trakter kan det icke vara ett behov av en oupphörlig användning av sådana lokaler, utan där torde dessa skollokaler vara tillräckliga.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets framställning.

Friherre Beck-Friis: Jag skall be att få redogöra något närmare, huru jag kommit till en så pass stor siffra, som jag gjort. Jag kan icke tänka mig, att dessa byggnader med nuvarande pris på materialier och sådant kunna uppföras billigare än för 4,000—5,000 kronor, och då blir det sannerligen icke mer än en sal och en tambur, om de skola vara något så när ombonade, för att kunna användas även vintertiden. Om man nu tänker sig, att ett sådant hus skall uppföras i en kommun, där tillgångarna äro små, torde de näppeligen där kunna samla ihop mer än, som herr Hellberg nämnde små belopp, kanske 1,000 kronor. Så komma de säkert att genom lån skaffa sig ungefär lika mycket eller 1,000 kronor, och sedan begära de, när de icke kunna skaffa mera, att staten skall släppa till återstoden d. v. s. hälften. Där har man ett par tusen kronor! Det var det jag ville säga, att det icke stoppar med 1,000 kronor, utan det kommer snart att gå till ett par tusen kronor för varje sådan byggnad. Att det icke kommer att gå ut i ett slag, det är alldeles givet, men jag tror med den kännedom jag har om det bestickande i att de kunna få statsbidrag, att detta verkligen kommer att omfattas med ett ganska stort intresse. Om det nu är ett verkligt behov, så är det ju givet, att då går utvecklingen fortare. Om den ena socknen får bidrag, så vill också den andra socknen ha. Och kommer jag så till de stora socknar, som verkligen äro fattiga, sådana, där befolkningen är gles, och där dylika lokaler kunna behövas, där är det alldeles givet, att det icke kan rimligtvis förvägras, att om man får en sådan lokal i ena delen av socknen, det också bör vara rättvist att även få en i den andra delen. Men som sagt, vill man vara rättvis och göra detta för dem, som verkligen hava största behovet av hjälp, får man lov att höja statsbidragen och hela statsanslaget och det är därför jag tror, att innan man kan få någon sorts kalkyl, vart en sådan här begäran leder, vi göra klokast i att icke skriva om detta.

Herr talman, jag vidhåller mitt avslagsyrkande.

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman! Då man

bor i en avlägsen skogsbygd, som jag gör, så borde man ju vara tacksam för ett sådant erbjudande, som utskottet gjort i det föreliggande betänkandet, men jag kan ändå ej vara med om den tacksamheten. Jag tycker, att de, som yttrat sig mot förslaget, haft så goda skäl för sitt avslagsyrkande, att jag måste instämma med dem.

Jag begärde emellertid ej ordet för att säga endast detta, utan med anledning av herr Alkmans påstående, att de, som yrkat avslag, ha »målet i luften». Jag är av den uppfattningen, att om någon målat i luften här i kammaren i kväll, så är det herr ordföranden i utskottet och den gamle motionären i frågan. Att tala om, att ett anslag på 4- à 500 kronor skall betyda något för att få ett sådant hus till stånd, det är verkligen att prata i luften eller måla i luften för att begagna samma uttryck. Nu sade herr Alkman och gjorde den invändningen mot talarna från Skåne, att man icke kan jämföra förhållandena i Skåne, med skogsbygderna, men jag skall säga herr Alkman, att vi i Dalarna i brandstodsbolaget räkna med minst 2,500 kronor för ett litet rum, när vi skola försäkra våra byggnader, och det är ej alls för högt tilltaget. För närvarande står trävirket i 2 kronor 50 öre à 2 kronor 60 per kubikfot. Vad tror herr Alkman, att det kostar att få upp ett hus under sådana förhållanden? Friherre Beck-Friis sade nyss, att det ej skulle stanna vid mindre än 4- à 5,000 kronor. Jag är övertygad om, att i våra trakter det blir det dubbla beloppet. Det är en förening i min by, som avslutat en liknande byggnad sent i höstas. Det sades, att den gick till 15,000 kronor, och det är dock bara 2 små salar. Sådan är den rena rama verkligheten, så att tala om »sådana små belopp» det är alldeles fullständigt missledande, det vågar jag bestämt påstå.

Nu talar man om det stora behovet och säger, att i de mindre samhällena man ej kan taga emot föreläsningssamlingen och man står strandsatt. Ja, jag är, som sagt, från en skogsbygd, men vet ej om, att vi någon gång varit strandsatta på detta område, utan kunnat taga emot vilken föreläsningssamling som helst. Det är ej länge sedan jag var med om en sådan tillställning i finnmarken på några dagar, som hushållningssällskapet anordnat i jordbruksändamål. De begagnade skolhuset och de begagnade friföreläsningssamlingen, och det fanns stora möjligheter att reda sig, även om skolkolalen varit upptagen för tillfället. Nu är det emellertid så ute på landsbygden, att man ej med fördel kan taga emot föreläsningssamlingen vilken tid på året som helst, ty sommartiden är folket ute på sina åkrar och ängar och är det vinter, så är den manliga befolkningen borta i skogarna, så att man får passa tillfällena, då folket kan vara samlad, och det är vanligtvis under jultiden och dagarna före och efter jul, och likaså på vårsidan, alltså på tider, då ingen skolverksamhet råder, utan skolhuset står till buds att användas för ifrågavarande ändamål. Och då anser jag, att de behov, som ha målats upp av de herrar, som talat för utskottets förslag, äro överdrivna i högsta grad.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhällliga behov m. m.

(Forts.)

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr greve och talman! Då jag rätt mycket deltagit i detta utskotts arbeten, men var förhindrad när nu föredragna ärende behandlades vill jag begagna tillfället uttala att därest jag varit närvarande inom utskottet så skulle jag genom avgivande av reservation ha sörit för att herr Alkman icke — som nu skett, skulle kunnat åberopa sig på ett enhälligt utskott, ty även om frågan kan anses obetydlig, så är den dock en principfråga. Kan det vara riktigt, att staten, samtidigt som den lämnar understöd till skattetyngda kommuner, slår in på den vägen att också understödja byggnadsföretag inom kommunerna? Jag kan ej gilla den ståndpunkten. Utgifter till ifrågavarande ändamål kunna i framtiden antagas växa till betydighet. Försiktighet bör därför tillrådas innan man slår in på beviljande av statsutgifter av detta slag. Jag instämmer fullständigt i vad den förste ärade talaren, herr Nilsson i Skottlandshus, yttrade, att denna fråga är en rent kommunal angelägenhet, och även om det brustit hittills från kommunernas sida i fråga om anordnande av offentliga lokaler, så torde säkert kommunerna hädanefter bli tvungna att avhjälpa denna brist med hänsyn till införandet av den allmänna rösträtten, ty det blir nödvändigt för hållande av val, som skola äga rum, att tillräckliga lokaler ställas till kommunernas förfogande. Jag tror, att den frågan helt naturligt kommer att ordna sig ganska snart.

Herr Alkman riktade mot herr Jespersion den beskyllningen, att han som representant för en tätbefolkad och ekonomiskt välsituerad ort ej hade samma syn på frågan, som en representant för mera avlägsna bygder måste ha. Själv representerar jag en glest befolkad trakt, men jag får säga, att vi ha ej känt oss i behov av några dylika samlingslokaler, och jag kan säga, att vi på landet äro rätt anspråkslösa i fråga om lokaler, kanske anspråkslösare än de talare från städerna, som här ha uppträtt till försvar för denna fråga.

Då enligt min mening i denna fråga några allmängiltiga skäl ej kunnat anföras för utskottets ståndpunkt, så ber jag, herr greve och talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Hellberg: Herr talman! Det kunde vara tillräckligt talat i den här frågan, men jag kunde inte underlåta att begära ordet, när den ärade representanten på Dalabanken förebrädde herr Alkman och mig att ha målat i luften. Jag förmodar, att det ändå inte kan falla herr Ollas Ericsson in att påstå, att de siffror, som herr Alkman anförde och som jag införskaffat åt honom, äro osanna. Jag hoppas, att den ärade talaren inte vill beskylla oss för bedrägeri. Det är faktiska siffror, och dessa siffror visa, att under dessa år det med belopp, som varierat mellan högst 1,700 kronor och lägst vid pass 400 kronor, varit möjligt att åstadkomma ett avsevärt antal samlingslokaler. Nu kan någon säga, att penningvärdet sjunkit, så att det för närvarande inte är möjligt att bygga dylika lokaler för detta pris. Då ber jag att få nämna åtminstone ett faktiskt fall, där en lokal uppförts med hjälp av ett anslag — jag minns ej, om det vara 1,000

eller 1,200 kronor, utdelade i två repriser. Detta visar, att även ett litet understöd är ägnat att stimulera intresset och arbetet för dessa lokaler bland dem, som äro besjälade av nit för att kunna åstadkomma dem. Det är inte så storartade byggnader som dem herr Ollas Ericsson talade om. Anspråken äro små i de avlägsna bygderna.

Jag vill till sist anmärka hur svårt man tycks ha att sätta sig in i de förhållanden, under vilka folk lever i de avlägsnare bygderna. Det är kanske så, som en representant i andra kammaren för en del år sedan yttrade, att de fattigare kommunerna ha inga representanter i denna kammare.

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhälleliga behov m. m.

(Forts.)

Herr A l k m a n: Jag ber om ursäkt för att jag tager till ordet för tredje gången, men jag måste göra det med anledning av ett par fällda yttranden. Här har exempelvis herr Lillienau försökt att slå ihjäl detta förslag genom att erinra om en motion, som jag väckte under förra riksdagen, och som denna kammare ej godkände. Jag vill erinra om, att bland de skäl, som under den debatten anfördes mot mig, var det ett — rent av det allra starkaste — som gick därpå ut, att den som tycker, att det är tråkigt på landsbygden, den kan landsbygden vara av med. Det var ungefär det skälet, den tankegången, som låg bakom avslaget. Herr Lillienau har för sin del ej haft några ledsamma erfarenheter av tråkigheten på landsbygden och ej heller av den avfolkning, varöver landsbygdens representanter under en lång följd av år klagat. Han vet ej och förstår ej, att det kan vara skäl att se till, att landsbygden får litet bättre förhållanden, så att den flykt från landsbygden till städerna eller till utlandet, som under långa tider pågått, blir stävjad. Jag förstår mycket väl, att den tanke, som jag nedlade i den motionen, skulle vara fullkomlig hebreiska för herr Lillienau, d. v. s. ett för honom förmodligen främmande språk. Den rör en landsbygd, som för honom är främmande.

Vad herr Ollas Ericsson beträffar skall jag gent emot honom säga ett enda ord. Han ansåg, att det skulle bli dyrare att bygga, än jag tänkt mig enligt de faktiska siffror jag fått, och pekade på vad herr Jespersen och friherre Beck-Friis yttrat. Men om det är dyrare att bygga än jag tror, behöves ju detta anslag så mycket bättre, herr Ollas Anders Ericsson!

Det var en medlem av utskottet, som nyss avgav en ganska karsk försäkran. Han sade, att om han varit med i utskottet, så hade han minsann reserverat sig vid detta ärendes behandling! »Jag skulle minsann ha sört för, att det skulle ha blivit en reservation». Jag är ej riktigt säker på, att denna försäkran verkliga håller. Jag har lärt känna herr Johansson som en ganska klok och saklig man, som ej alls är oemottaglig för skäl. Diskussionen i utskottet började på vitt skilda linjer, men dessa linjer kunde efter hand sammanföras, ty sakskalet fingo råda. Och jag vågar hysa den förhoppningen, att om herr Johansson varit med, även han skulle ha varit tillgänglig för sakskalet och sålunda ej kommit med någon reservation.

Jag uttryckte i mitt första anförande den uppfattningen, att den-

Om åstadkommande av samlingslokaler för gagnande av folkets samhällliga behov m. m.
(Forts.)

na fråga tidigare haft utseende av att vara en partifråga, och att jag var glad över, att utskottet visat, att åtminstone någon fråga verkligen kunde avgöras utan partihänsyn. Nu börjar jag nästan tro, att jag måste taga tillbaka detta optimistiska omdöme, sedan jag varit med om denna debatt. Här har visserligen herr Nilsson i Skottlands-hus för en stund sen velat värja sig för den tanken, att denna fråga skulle vara en partisak. Men det är dock ett faktum, att under denna debatt samtliga talare mot utskottets hemställan tillhört kammarmajoriteten, jag vet ej, vad det betyder. Men det är en händelse, som ser ut som en tanke. Jag hade dock hoppats, att i en fråga, som är en ren kulturfråga och ingenting annat, vi i denna kammare skulle kunnat mötas på det sätt, som utskottets ledamöter för sin del gjort. Jag hade hoppats, att man genom bifall till utskottets hemställan, skulle kunna åstadkomma, att lantbefolkningens medlemmar av olika partier och åskådningar skulle kunna få lokaler, där de kunde sammanträffa med varandra för utbytande av tankar om både det ena och andra.

För min del yrkar jag fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talman-
nen jämlikt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 29;

Nej — 54.

Lagförslag om statsdepartementen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statsdepartementen.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 359, däri Kungl. Maj:t, under åberopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden den 21 mars 1919, föreslagit riksdagen att antaga följande

*Lagförslag om
statsdeparte-
menten.*
(Forts.)

Förslag

till

Lag

om statsdepartementen.

Häri genom förordnas, att statsdepartementen skola vara nio och hava följande huvudsakliga verksamhetsområden, nämligen:

utrikesdepartementet: utrikes ärenden;

justitiedepartementet: lagärenden och justitieförvaltningen;

försvarsdepartementet: försvarsväsendet till lands och sjöss;

socialdepartementet: ärenden av social natur, så ock ärenden rörande den inre civila förvaltningen samt allmän hälso- och sjukvård;

kommunikationsdepartementet: ärenden rörande samfärdselanstalter och allmänna arbeten;

finansförvaltningen och skatteväsendet;

ecklesiastikdepartementet: kyrkoärenden samt ärenden rörande undervisning, vetenskap och konst;

jordbruksdepartementet: ärenden rörande jordbruk, domäner och skogar; samt

handelsdepartementet: ärenden rörande handel, industri och sjöfart.

Denna lag träder i kraft å dag under år 1920, som av Konungen bestämmes. Genom samma lag upphäves lagen om statsdepartementen den 20 juni 1918.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på andragna skäl hemställt, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Herr statsrådet Nilsson: Herr greve och talman, mina herrar! Det är synnerligen tillfredsställande att taga detta konstitutionsutskottets utlåtande i sin hand och finna, med vilken enhällighet utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts framställning i ärendet. Det är så mycket mera tillfredsställande, då man erinrar sig, hur höga stridens vågor gingo i fjol i fråga om ett förslag, som då låg på riksdagens bord på grund av framställning från enskild motionär och som avsåg inrättande av ett handelsdepartement. Jag ber i anledning härav att till utskottet få uttala regeringens varma och tack samma erkännande för det arbete, som utskottet nedlagt i anledning av denna Kungl. Maj:ts proposition, på samma gång som jag tror mig

Lagförslag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

kunna konstatera, att en väg, som från regeringens sida hävdades, då detta ärende i fjol var före, visat sig var den riktiga, att nämligen lägga frågorna på riksdagens bord i ett sammanhang, så att man helt och fullt kunde överblicka desamma.

Till detta vill jag uttala den förhoppningen, att de nya departement, som nu komma att inrättas, kommunikationsdepartementet och handelsdepartementet, liksom också det sociala departementet, måtte komma att verksamt bidra till att var på sitt område vara nyttiga inom landet för att såväl främja den ekonomiska utvecklingen inom olika grenar av näringslivet, som också på ett rättmätigt och behörigt sätt tillgodose de sociala intressen, som ju också i vår tid göra sig starkt gällande.

Det beslut, som nu föreligger, avser ju också att sammanföra de två förutvarande försvarsdepartementen till ett departement. Jag är fullt medveten om att detta sammanförande av de båda försvarsdepartementen kommer att på den departementschef, som skall företräda detta gemensamma departement, lägga en stor och betydande arbetsbörda. Men jag hoppas, att detta sammanförande av de båda försvarsdepartementen till ett departement ur andra synpunkter skall visa sig vara till fromma och gagn för de ändamål, som det kommer att äligga detta departement att närmast bevaka.

Med dessa uttalanden vill jag giva uttryck åt den förhoppningen, att kammaren nu måtte enhälligt bifalla detta enhälliga utskottsutlåtande.

Herr Bellinder: Herr talman, mina herrar! Med antagande av det föreliggande lagförslaget löses genom sammanslagningen av de två försvarsdepartementen en gammal tvistefråga mellan riksdagens båda kamrar och vinnes ett önskemål, sedan lång tid tillbaka framställt av representanter för handel, industri och sjöfart om uppriktande av ett departement för handel, industri och sjöfart.

Vid flera tillfällen har andra kammaren antagit förslag om ett sammansläende av de båda försvarsdepartementen, men varje gång har denna kammare hittills avslagit en sådan förening. Utan tvivel har denna kammare gjort detta, därför att den icke varit säker på att efter en sammanslagning de båda vapnen skulle tillräckligt mågsidigt få sina intressen beaktade. Man fruktade, att om chefen särskilt vore fackman på lantförsvarets område, han skulle kanske mera styvmoderligt behandla sjöförsvaret, och tvärtom, att om chefen för det gemensamma departementet hade utgått från sjövapnet, han icke vore fullt benägen att i allo tillgodose lantförsvarets intressen. Emellertid har på senare tiden denna farhåga minskats därigenom, att det ju börjat bliva sed att sätta icke fackmän såsom chefer för våra försvarsdepartement, och under sådant förhållande kan man ju hoppas, att den gemensamme försvarsministern kommer att mera objektivt behandla frågor, som röra de olika vapnen. En trygghet för att båda vapnens intressen skola bevakas, har man ju dessutom däri, att organisationen, även sedan de båda departementen sammanslagits, kommer att bli ungefär densamma som den nu är inom de

skilda departementen, i det att de sex byråerna, fyra inom lantförsvarsdepartementet och två inom sjöförsvarsdepartementet, komma att bibehållas.

Vidare har vid denna frågas behandling den förut av mig nämnda frågan om inrättande av ett handelsdepartement trätt i förgrunden, och det har alltmer visat sig, att denna frågas lösning varit beroende av en sammanslagning av försvarsdepartementen. Det har till slut blivit så, att man nästan gjort det till ett *conditio sine qua non*, om man ville ha ett handelsdepartement, att de båda försvarsdepartementen skulle sammanslås. Därför har jag och jag tror de flesta av det parti, jag har äran tillhöra, modifierat våra åsikter med avseende på lämpligheten av den här ifrågavarande sammanslagningen.

Inom utskottet har man också enhälligt beslutat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Blott i en punkt har jag haft en mot utskottets övriga ledamöter avvikande mening, vilken jag dock icke givit till känna genom någon till utlåtandet fogad reservation. Utskottet säger nämligen: »Över den plan till organisation av statsdepartementen, vilken statsrådet och chefen för justitiedepartementet framlagt i motiveringen till propositionen, har utskottet icke att avgiva yttrande.» Det är väl sant, att utskottet eller riksdagen icke har någon beslutanderätt med avseende på vilka ärenden, som skola förläggas till det ena eller andra departementet, men det torde vara för mycket sagt, att utskottet icke borde avgiva något slags yttrande över planen till denna fördelning, ty det är ju rätt brukligt här i riksdagen, att man tillåter sig att framställa vissa önskemål även med avseende på Konungens ekonomiska lagstiftning. Nu är det nog i allmänhet så, att det säger sig självt, vilka ärenden som böra höra till det ena eller det andra departementet — det ligger nästan i departementets namn. Men det finns dock vissa frågor, om vilka föredragande departementschefen själv varit tveksam. och jag tror icke, att det skadat, om utskottet hade uttalat sig i ett par av dem, särskilt beträffande den fråga, som föredragande departementschefen nämner, då han säger: »Ärenden rörande den affärsrättsliga försäkringsrörelsen kunna visserligen utan större olägenhet handläggas i socialdepartementet, men ävenledes med vissa fördelar överföras till det nya handelsdepartementet. Villkendera anordningen vid departementens slutliga utformning befinnes mest lämplig, kan här lämnas öppet och får bero av den vidare utredningen rörande departementens organisation.» Sålunda medgiver departementschefen, att om också ärenden rörande de enskilda försäkringsbolagen utan större olägenhet skulle kunna läggas under socialdepartementet, så skulle dock vissa fördelar vinnas, om de överfördes till handelsdepartementet. Jag är för min del så mycket mera övertygad därom, som till utskottet inkommit en skrivelse från de flesta av de enskilda affärsdrivande försäkringsverken med anhållan, att utskottet måtte förorda ett överförande av ärenden rörande dessa försäkringsverk till handelsdepartementet. Nu är det visserligen så, att den allmänna folkförsäkringen ju är av mera social natur, och den kommer väl

*Lagförslag om
statsdeparte-
menten.*
(Forts.)

Lagförslag om
statsdeparte-
menten.
(Forts.)

därför, antager jag, att läggas under socialdepartementet. Men det är därför icke nödvändigt, att den affärsmässiga försäkringsrörelsen föres dit, utan det skulle, såsom departementschefen säger, vara förenat med vissa fördelar, om den överfördes till handelsdepartet. Jag tager mig därför friheten, herr greve och talman, att till departementschefen göra den vördsamma hemställan, att han, då han kommer att närmare ordna organisationen och utformningen av departementen, måtte i denna fråga beakta vad här anförts.

Jag har för övrigt, herr greve och talman, intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Ö h n g r e n: Herr greve och talman! Även jag har en förhoppning att uttala inför avgörandet av den stora fråga, som nu föreligger. Någon organisationsplan för departementen föreligger ju icke nu i sin helhet, men min uppmärksamhet har blivit fäst på, att varken i den kungl. propositionen eller i konstitutionsutskottets utlåtande förefinnes en antydning om, till vilket departement bankrörelse och bankspektion komma att överlämnas. Då enligt min mening bankväsendet intager en central ställning inom affärslivet, är det min förhoppning, att detsamma efter vederbörlig prövning kommer att förläggas under handelsdepartementet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr W r a n g e l: Herr greve och talman, mina herrar! Konstitutionsutskottets föreliggande utlåtande utmärker sig ju framför allt för en synnerlig korthet. Nu vill jag icke säga annat, än att detta ur många synpunkter i allmänhet är en stor förtjänst, och jag skall i detta avseende för egen del söka att efter bästa förmåga efterlikna utskottet. Men jag kan för den skull icke medgiva, att de motiv, utskottet kommer med, för mig äro bärande. Det enda egentliga motivet utskottet anför, då det förordar en sammanslagning av försvarsdepartementen, är följande: »Sådan den försvarspolitiska situationen för närvarande gestaltar sig synes någon tvekan om lämpligheten av den ifrågasatta sammanslagningen icke längre kunna förefinnas, helst Kungl. Maj:t icke har för avsikt att låta sammanslagningen av departementen följas av en nedsättning av det antal byråer, de nuvarande departementen äga.» Jag hyser för min del den alldeles bestämda uppfattningen, att det är för tidigt att döma om den saken nu. Den försvarspolitiska situationen är för närvarande, såvitt jag kan finna, synnerligen oviss, och jag hade därför ansett det vara ofantligt mycket bättre att något dröja med denna reform. Då jag sålunda icke kan dela den uppfattning, utskottet här uttalat, och icke heller den, som kommer till uttryck i Kungl. Maj:ts proposition, vilken herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet nyss så varmt förordade, har jag endast velat på detta sätt få min avvikande mening antecknad till protokollet. Jag vet ju, att det är alldeles lönlöst att försöka kämpa för de båda nuvarande

försvarsdepartementens bibehållande. Några få ord ber jag emellertid att få tillägga.

Det förhåller sig nog så, såvitt jag kan finna, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet yttrar på sid. 17 i Kungl. Maj:ts proposition, då han säger: »Därest å ena sidan arbetsbördan inom varje departement skall kunna någorlunda begränsas och å andra sidan en rationell uppdelning av ärendena möjliggöras, ledes man till inrättande av två nya departement».

Jag tror, att jag äger så pass ingående kännedom om ärendena i de båda försvarsdepartementen, att jag kan förklara, att den arbetsbördan, som skall läggas på en gemensam försvarsminister, blir allt för stor. Herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet har nyss antytt sin anslutning till just samma uppfattning, men jag vet mycket väl, att han tänker sig, på samma sätt som Kungl. Maj:t sagt i propositionen, att här skall en mycket omfattande decentralisation äga rum. Ja, en sådan är nog nyttig, och den blir ju absolut nödvändig, men hur skall det gå med ärendenas behandling vid Konungens rådsbord? Där borde väl finnas en sakkunnig man, som således äger icke allenast insikter på området, utan också erfarenhet och därtill personalkännedom. Jag tror icke, att det är möjligt även för den mest begåvade människa att i nu förevarande avseende åstadkomma någonting, som är tillfredsställande.

Jag skall emellertid icke vidare uppehålla mig vid denna sak utan ber allenast att få tillägga några ord rörande handelsdepartementet, vilket jag för min del anser vara en synnerligen önskelig och eftersträfvansvärd inrättning. Det är ju att vänta, att kampen med vapnen skall komma att efterföljas av ett intensivt handelskrig, och därför är det också säkerligen av vikt, att det inom regeringen finns en representant för denna del av vårt näringsliv, ty förvisso kommer det att bli nödvändigt att kunna påräkna statens kraftiga stöd i denna kamp nationerna emellan, såvitt vårt land i denna tävlan skall kunna göra sig gällande. Men lika viktigt är nog också, att näringslivet inom landet icke så hårt tvingas under statens kontroll, att det enskilda initiativet förkväves. Våra krigstidskommissioner hava ju givit oss en ganska påtaglig förnimmelse av, huru det kan gå, om staten allt för hårt håller i tyglarna, och det ligger därför enligt min mening den allra största vikt uppå, att staten uppträder hjälpande och icke stjälpande i denna betydelsefulla del av vårt ekonomiska liv. Det är av vikt, att de män, som skola hava hand om detta departement, gå fram med all den varsamhet beträffande handel, industri och sjöfart, som enbart kan främja dessas fortbestånd och gynnsamma utveckling.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Den definierande uppräknig av de ärenden, som skola höra under de särskilda departementen, vilken föreligger i detta lagförslag, utmärker sig i allmänhet för den klarhet och precision, som man med rätta fordrar

Lagförslag om statsdepartementen. — (Forts.)

av en lagtext. Man kan ju icke gärna misstaga sig på vad som menas med utrikesärenden, justitieärenden, jordbruksärenden o. s. v. Men så förekommer beträffande socialdepartementet beteckningen »ärenden av social natur». Detta är däremot ett begrepp med ytterst flytande gränser. Det är alldeles omöjligt att säga, vad som med säkerhet hör dit och vad som icke hör dit. Det kan icke förnekas, att en del av de undervisningsärenden, som äro hänfödda under eklelesiastikdepartementet, äro av social natur. Man måste likaledes säga sig, att åtskilliga jordbruksärenden äro av sådan art, och i synnerhet äro ju vissa ärenden rörande allmänna arbeten i alldeles eminent mening av social natur. Men alla dessa höra ju till andra departement», så hade det åtminstone varit litet mera tillfredsställande formell motsägelse i denna uppräknning, och det är förvånande att varken hos Kungl. Maj:t eller hos konstitutionsutskottet formuleringskonsten räckt till för att ge en mera exakt och tillfredsställande lagtext. Om det åtminstone hetat, att till socialdepartementet höra »sådana ärenden av social natur, som icke äro hänfödda till annat departement» så hade det åtminstone varit litet mera tillfredsställande. Det kan ju icke falla mig in att på detta stadium av frågans behandling komma med något positivt förslag till ändring — jag tror knappast ens, att det är grundlagsenligt möjligt att göra det i detta ögonblick. Jag har sålunda intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men jag har i alla fall velat göra dessa reflexioner. De kunna möjligtvis vara till nytta vid något annat tillfälle, då formuleringskonsten ställes på prov.

Herr Lillienau: Vi hava nu haft tillfälle att höra den föregående ärade talare, som är medlem av konstitutionsutskottet, göra ett inlägg i avseende på försäkringsverksamheten. Det är alldeles riktigt som han uttalade, att till konstitutionsutskottet avlåtits en skrivelse från de förnämsta av våra försäkringsanstalter på sakkörsäkringens område huvudsakligast, men även undertecknat av åtskilliga livförsäkringsbolag, vari dessa anstalter hemställa om att vid en blivande fördelning av ärendena på de olika departementen försäkringsverksamheten måtte komma att få sortera under handelsdepartementet. Det är särskilt de grenar av svensk försäkringsverksamhet, varför jag här gör mig till talemän, vilka äro mest känsliga för ingripande av statsmakterna, och detta därför att deras verksamhet är beroende av övermäktiga konkurrenter. Det är särskilt dessa våra affärsmässiga försäkringsanstalter, som måste förutsätta, att de hänföras under det departement, där den största sakkunskapen inom den rena affärsverksamheten är tillfinnandes. Jag kan nämna, att det gått så långt, att vid de enskilda överläggningar, som hållits i saken, har från de mest erfarna och omdömesgilla förespråkarna för denna försäkringsrörelse uttalats, att de skulle anse det vara en ren olycka och en ödeläggelse för den svenska sakkörsäkringen, därest den komme att sortera under ett annat departement, exempelvis socialdepartementet.

Jag skall alltså i vad angår försäkringsverksamheten bedja att få instämma med herr Bellinder till den kraft och verkan det hava kan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Lagförslag om
statsdepar-
tementen.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 1, 8, 11, 21, 23 och 35 i förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd, dels ock en i anledning av förstnämnda proposition inom riksdagen väckt motion.

I föreliggande utlåtande behandlades sex särskilda, uti Kungl. Maj:ts propositioner nr 310 och 311 framlagda lagförslag ävensom en, i anledning av propositionen nr 310, inom första kammaren, av herr *Ekman, Karl Johan*, väckt motion, nr 201.

Utskottet hade i utlåtandet hemställt,

1:o) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 310;

2:o) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 311; samt

3:o) att herr *Ekman*s förevarande motion måtte anses besvarad genom vad utskottet under 1:o) hemställt.

I avseende å sättet för utlåtandets föredragning yttrade:

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Med avseende på föredragningen av konstitutionsutskottets ifrågavarande utlåtande ber jag att få hemställa, att samma utlåtande må företagas till avgörande på det sätt, att de däri behandlade lagförslagen var för sig föredragas, där så erfordras paragrafvis, med promulgationsstadganden samt ingresser och rubriker sist; att, sedan alla lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställanden föredragas; att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet; samt att lagtexten ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

De i utlåtandet behandlade lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställanden.

Förklarades besvarade genom kammarens föregående beslut.

Om inrättande
av vissa nya
professurer
vid rikets
universitet.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner dels angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om inrättande av professurer i socialpolitik vid universiteten i Uppsala och Lund, dels ock om avvägbringande av utredning och förslag i fråga om inrättande av professurer i nationalekonomi inom filosofiska fakulteterna i Uppsala och Lund.

I anledning av ifrågavarande, inom första kammaren väckta motioner, nr 84, av herr *G. H. von Koch*, och nr 111, av herrar *Örne* och *Bäckström*, hade utskottet i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att första kammaren måtte för sin del besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta skyndsamt och allsidigt utreda frågan om inrättande av en professor i nationalekonomi och socialpolitik inom filosofiska fakulteten vid vardera av universiteten i Uppsala och Lund samt förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Friherre Beck-Friis: Här är det åter två motioner, som blivit enhälligt tillstyrkta av ett av våra tillfälliga utskott. Det är emellertid så, att en av dessa motioner, nämligen frågan om professor i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten, förut har varit väckt i riksdagen och blev då hänvisad till statsutskottet, vilket jag då hade äran tillhöra. Statsutskottet enade sig då om att riksdagen inte borde avlåta någon skrivelse i ett sådant ämne, då det vore lämpligare, att universiteten själva finge taga initiativet till utvidgning av sina lärarkrafter. I det statsutskott, som avgav detta utlåtande, satt biskop Billing såsom ordförande, och bland ledamöterna var dåvarande universitetskanslern greve Wachtmeister, två personer mer än de flesta kompetenta att bedöma slik fråga. Dessa motioner hava som sagt i år blivit hänskjutna till ett av våra tillfälliga utskott. Utskottet har inhämtat yttranden såväl från universitetet i Uppsala som från universitetet i Lund, och såvitt jag har kunnat läsa dessa yttranden, synes det mig råda ofantligt olika uppfattningar om vad som bör göras åt dessa frågor.

Det av herr von Koch väckta förslaget om professurer i socialpolitik har ju egentligen av båda universiteten blivit avstyrkt, för såvitt det skulle vara enskilda professurer. Däremot anses, att om det även bliver fråga om nya professurer i nationalekonomi, skulle man kunna tänka sig att förena dessa båda föreslagna professurer till en ny professor vid vardera universitetet. Men om man går igenom vad de olika fakulteternas yttranden gå ut på, får man dock den uppfattningen, att det är förfärligt olika hänsyn, som göra sig gällande. Jag vill blott nämna, att professor Kjellén i sitt ganska långa yttrande påminner om, att socialpolitik egentligen hör till statskunskapen och att det vore mycket önskligt att få en speciell professor i »speciell samhällsvetenskap». Han kommer dock till den åsikten, att det är svårt att begränsa dessa frågor. Den filosofiska fakulteten finner förslaget om professurer i »socialpolitik» värt beaktande »icke mindre ur bild-

ningsvärdets och den akademiska organisationens än ur tidsenlighetens synpunkter» men fakulteten vill hava det till någon sorts professor i »samhällslära». Professor Reuterskiöld anser sig icke böra avstyrka förslaget men väl hemställa att, därest »socialpolitik» anses böra som särskilt vetenskaplig disciplin representeras vid universitetet, detta bör ske inom den juridiska fakulteten. Professor Davidson säger, att den ifrågasatta professurens ämne är av mycket omstridd omfattning. Sedan säger han: »Beträffande socialpolitiken gäller detta i så hög grad, att det ej är tillrädligt att nöja sig med den allmänna beteckningen socialpolitik, utan bör det närmare anges, vad med denna benämning skall förstås.» På ett annat ställe säger han, att det förefaller, som om motionärens mening vore »att uppgiften även skulle omfatta främjandet av vissa politiska och sociala partiers syften beträffande de sociala förhållandena». Han kommer egentligen till den ståndpunkten, att han anser, att lärarna i socialpolitik borde hänvisas till socialstyrelsen, där man skulle kunna tänka sig några vetenskapliga experter på detta område.

*Om inrättande
av vissa nya
professorer
vid rikets
universitet.*

(Forts.)

Går jag vidare, finner jag i ett av professor Wallengren avgivet yttrande, som den filosofiska fakulteten beslutat avgiva såsom sitt följande uttalande: »Fakulteten finner otvivelaktigt, att med den oerhörda stegring i betydelse, som de sociala problemen under de senaste årtiondena företett och alltjämt förete, behovet av en vidsträcktare spridning och fördjupning av social kunskap gör sig med styrka gällande.» Men professor Wallengren kommer dock inte till något fullt klart resultat, utan han säger på sidan 12: »Huruvida emellertid denna ytterligare utökning, vad den närmaste framtiden beträffar, bör försiggå alldeles utefter den linje, som herr von Koch föreslagit i den till fakulteten för avgivande av yttrande remitterade motionen, torde emellertid kunna sättas ifråga.» Sedan kommer han till, att det vore betydligt viktigare att få en professor i statistik. — Professor Kallenberg säger: »Med fullt behjärtande av motionens goda syfte kan jag dock för min del ej tillstyrka inrättande av professorer i socialpolitik.» — Professor Thyrén kommer till samma resultat. Jag skall be att få läsa upp professor Thyréns yttrande på sidan 14. Det heter där: »Professor Thyrén ville med instämmande i de betänkligheter, som av professor Kallenberg uttalats, särskilt framhålla, att omfånget av de tilltänkta professurerna skulle bli så stort, att det skulle möta synnerlig svårighet att få dem besatta med personer, som behärskade mer än viss del eller vissa delar av deras ämnesområde, vilket till sitt innehåll måste bli synnerligen heterogent. Därtill komme att flera av dessa delar för närvarande inginge under den ena eller andra av redan varande professorer, t. ex. civilrätt, speciell privaträtt, förvaltningsrätt eller nationalekonomi. Vad anginge ifrågasatt professor i nationalekonomi inom den filosofiska fakulteten ville han framhålla nödvändigheten av att av dess målsman kräves ett visst mått av juridisk utbildning, åtminstone så stor, att han ej stode främmande för juridisk tankegång och för lagtolkning.» — Professor Björling säger: »En annan omständighet förtjänar enligt min mening särskilt beaktande, nämligen att den egentliga socialpolitiken icke lika litet som någon annan gren av politiken

Om inrättande
av vissa nya
professorer
vid rikets
universitet.

(Forts.)

rätteligen lämpar sig som ämne för en universitetsprofessur.» — Den som mest tillstyrkt professurens inrättande, är professor Wohlin. Han anser särskilt, att professuren i nationalekonomi är mycket nödvändig och vill hava den under den filosofiska fakulteten — rent stick i stäv mot vad professor Thyrén sagt, som fortfarande anser, att den bör hava sin grund i juridiska studier och vara förenad med ämnet finansrätt.

Ehuru utskottet, såvitt jag kan se, i synnerhet stöder sig på professor Wohlins yttrande, är det rätt karaktäristiskt att särskilt giva akt på vad professor Wohlin säger på sidan 18: »Med hänsyn till vad nu anförts kan jag ej annat än livligt tillstyrka, att filosofiska fakulteten ville i sitt yttrande över berörda riksdagsmotion förorda den samma. Sant är, att framställningen icke, som rätteligen bort ske, kommit från universitetens sida, men å andra sidan går motionen endast ut på begäran om åvägbringande av utredning och förslag ifråga om omhandlade professorers inrättande, och mot en sådan framställning synas universiteten, i vilkas intresse det otvivelaktigt ligger att få sagda professorer till stånd, icke böra hava något att invända.» Professor Wohlin tycker alltså, att när riksdagen vill skriva, bör den också få göra det. Det kan inte vara annat än till fördel. Slutligen tillstyrka naturligtvis de större akademiska konsistorierna, men också de på olika grunder.

När jag läste igenom detta, tyckte jag verkligen, att det hela är bra oklart. Man kan ju visserligen säga, att det behöves att få saken utredd. Ja, men om riksdagen skriver och begär utredning, bör väl riksdagen i alla fall precis veta, vad det är som riksdagen vill hava utrett. Såvitt jag kan bedöma saken, komma vi, om en utredning skall grundas på de utlåtanden, som här äro avgivna, inte endast att få behålla alla de professorer, som vi redan hava, utan vi komma även att få dem, som begäras i skrivelsen men om vilka konsistoriet i Lund säger, att de böra inrättas, först sedan en professur i statistik blivit inrättad.

När man överväger vad jag här sökt framhålla angående de olika uttalandena från universitetens sida i denna fråga, så kommer jag åtminstone till den slutsatsen, att försiktigheten bjuder att vi ej avlåta någon skrivelse, utan böra avslå motionerna och det med den motivering som 1912 års statsutskott gav och som då av riksdagen godkändes, nämligen att det är bäst att låta universiteten själva komma fram med de krav på nya lärarkrafter och nya läroämnen, som universiteten anse sig behöva.

Herr talman, då det tillfälliga utskottet är enhälligt och givetvis mera inne i denna fråga än jag, så antager jag att utskottets ordförande kan angiva tungt vägande skäl för utskottets ståndpunkt och vill jag därför ej nu göra något yrkande.

Herr Borell: Herr greve och talman, »mina herrar! Förhållandet är ju, såsom den föregående ärade talaren har anført, att denna framställning icke kommit från universitetens sida utan från enskilda motionärer. Enbart den omständigheten utgör dock enligt utskottets

mening icke något skäl att avstyrka skrivelseförslaget, utan utskottet har ansett sig böra ingå på saklig prövning, i den mån sådant varit möjligt för utskottet. Materialet för den prövning, som utskottet då kunnat göra, har givetvis varit de inkomna utlåtandena från universitetsmyndigheterna. Det är alldeles riktigt, att, såsom den föregående ärade talaren sade, i de inkomna yttrandena skilda meningar uttalats, men, såvitt jag har kunnat läsa dessa uttalanden, har jag trots mig finna, att desamma dock utmynna i ett tämligen allmänt och kraftigt erkännande av att ifrågavarande ämnen, nationalekonomi och samhällslära, behöva nya målsmän vid universiteten och att skiljaktigheterna således ej så mycket avse frågan om tillvaron av ett behov i förevarande avseende utan desto mera sättet för detta behövs tillgodoseende.

Det finnes redan nu inom den juridiska fakulteten vid vartdera av universiteten i Uppsala och Lund en professor i nationalekonomi i förening med finansrätt. Det är nog så, att dessa professorers undervisning nästan uteslutande eller åtminstone till största delen kommer sådana studerande vid universiteten tillgodo, som vistas där för att avlägga ämbetsexamen, men däremot icke de mera vetenskapliga och fördjupade studierna i den omfattning, som måhända vore av behovet påkallat.

Det synes mig knappast föreligga någon meningsskiljaktighet hos de professorer och myndigheter, som uttalat sig, om att en professor i nationalekonomi inom *filosofiska* fakulteterna vid universiteten är av behovet påkallad. Det är ju visserligen sant, att ett liknande förslag en gång har avstyrkts av statsutskottet. Då var det endast fråga om en professor i nationalekonomi, och frågan om lärostol i socialpolitik var då ännu icke uppe. Detta var så länge sedan som 1912, och sedan dess ha åtskilliga omständigheter tillkommit, som gjort, att det behov, som motionärerna ansett förefinnas, har gjort sig betydligt mer gällande, än då var fallet. Jag har för min personliga del den meningen, att det är av synnerligen stor vikt, att en lärostol i nationalekonomi inrättas inom de filosofiska fakulteterna. Jag kan inte heller förneka, att med de sista årens utveckling behovet av en professor också i samhällslära allt mer och mer trängt sig fram. Frågan för mig, och jag tror även för utskottet, har inte varit så mycket, om behovet förefinnes eller icke, utan om behovet skulle kunna fyllas genom *en* professor vid vartdera av universiteten. I ämnet nationalekonomi ingår i viss utsträckning även samhällslära, och professorn i samhällslära eller socialpolitik, eller vad man nu än kallar det, måste ha vetenskaplig kompetens även i nationalekonomi. Utskottet har haft den uppfattningen, och jag begagnar tillfället att framhålla även detta, medan jag nu har ordet — att det måste anses vara tillräckligt åtminstone för närvarande att en professor i dessa ämnen inrättas vid vartdera av universiteten.

På vilket av de två ämnena huvudvikten skall läggas, har varit föremål för delade meningar även inom utskottet. För min del anser jag det ligga i sakens natur, att huvudvikten kommer att läggas på ämnet nationalekonomi, som är det grundläggande även för den andra disciplinen.

Jag tror således, att såsom frågan nu ligger, det är skäl att få den-

*Om inrättande
av vissa nya
professorer
vid rikets
universitet.
(Forts.)*

Om inrättande
av vissa nya
professorer
vid rikets
universitet.
(Porto.)

samma utredd. Behovet förefinnes enligt min mening, och vid sådant förhållande torde *sättet* för detta behövs tillfredsställande böra underkastas en utredning.

Jag tillåter mig sålunda, herr greve och talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Koch: Det var icke min mening att begära ordet, men då nu en diskussion kommit till stånd, skall jag tillåta mig såsom motionär att uttrycka min tacksamhet för det intresse, som utskottet visat frågan.

Det förefaller mig, när jag läser de många yttranden från universitetshåll som vidfogats utskottets utlåtande, att en allmän mening nu gör sig gällande, att samhällsvetenskaperna bör beredas ett ökat inflytande vid våra universitet, och jag har mycket svårt att förstå, att den uppfattning, som friherre Beck-Friis gjorde sig till tolk för, är den riktiga, nämligen att mycket stora olikheter i uppfattningen förekomma i dessa utlåtanden. Det förhåller sig nämligen så, att föreliggande båda motioner, den ena väckt av mig och den andra av herrar Bäckström och Örne, väckts vid olika tider och remitterats vid olika tider till universiteten. Därför ha dessa myndigheter fått yttra sig först om den ena motionen och sedan om den andra. Men läser man med god vilja igenom dessa yttranden, får man i alla fall det bestämda intrycket, att som en röd tråd genomgår det hela, att universitetens målsmän äro av den uppfattningen, att tiden är mogen att inrätta en professor, som har att behandla dessa samhällsvetenskaper.

Jag kan för min del inte förstå, att när friherre Beck-Friis citerade så många enskilda professorers yttranden uti detta utlåtande, han alldeles underlät att tala om, att såväl juridiska fakulteten i Uppsala som ock det större akademiska konsistoriet i Uppsala — vid vars yttrande man säkerligen bör fästa alldeles särskild vikt — ha *tillstyrkt* en utredning om inrättandet av en professor i socialpolitik.

Utskottet har visserligen icke tillstyrkt min motion i oförändrad form, utan har med anledning av den av mig nyssnämnda andra motionen i kammaren föreslagit inrättandet av en professor i nationalekonomi och socialpolitik. Principiellt har jag ingenting däremot att anföra, och jag ber att få erinra, att jag i min motion särskilt framhållit, att endast en nationalekonomiskt bildad person borde ha en sådan befattning som en professor uti socialpolitik.

Jag har däremot icke den uppfattningen, att huvudvikten ovillkorligen skulle läggas på nationalekonomien. Åtskilliga skäl och ganska starka skäl, tala för, att huvudvikten lägges på socialpolitiken, emedan det just framför allt är de socialpolitiska frågorna, som nu träda i förgrunden och kräva vetenskapligt skolade krafter. Då emellertid utskottet icke tagit någon definitiv ståndpunkt till denna sak utan endast antytt, att frågan, vilken del av professuren som bör vara den huvudsakliga, skall bli föremål för närmare utredning, har jag ingen anledning att yrka ändring i motiveringen på denna punkt.

Jag vill till sist endast framhålla, att utgångspunkten för mitt intresse i denna fråga har varit, att det nuvarande socialpolitiska ar-

betet såväl inom riksdagen som i kommunalförsamlingerna kräver med nödvändighet, att vetenskapligt bildade krafter äro sysselsatta med teoretiska studier på området för att kunna i viktiga principfrågor avge vägledande omdömen. Det förefaller mig, som om detta är en synpunkt, som borde kunna behjärtas av alla. Det är dock en från samhällsbevarande synpunkt viktig sak, att det finnes personer, som ha till uppgift att sysselsätta sig med ett verkligt betydande studium på detta område för att tjäna till ledning för det arbete, som i riksdag och på andra håll äger rum.

Om inrättande av vissa nya professorer vid rikets universitet.

(Forts.)

Jag tror att detta är tillräckligt skäl för att man här i kammaren intresserar sig för denna fråga, och jag är för min del synnerligen glad över att personer sådana som till exempel professor Westman, den förutvarande ecklesiastikministern, professor Kjellén och flera andra ha fullkomligt insett betydelsen av att en sådan lärostol upprättas.

Det kan, som sagt var, vara olika meningar om på vilken gren av detta ämne huvudvikten bör läggas, men det är alldeles tydligt, och jag tror även bland nationalekonomerna fastslaget, att socialpolitiken är en gren av nationalekonomien, och därför ligger det ganska mycket sunt förnuft i den tanken att professuren bör omfatta både nationalekonomi och socialpolitik.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Schyller: Herr talman! När man skall fatta ståndpunkt i denna fråga, bör man göra klart för sig, huruvida en professor i nationalekonomi är nödvändig. Med den utveckling, som tiden medfört, och med de krav, som nu ställas på nationalekonomer, får man väl utgå ifrån och taga för alldeles givet, att en högre vetenskaplig utbildning i nationalekonomi nu kräves mera än förr. Professor Wohlin och flera med honom ha i sina utlåtanden sagt, att visserligen ingår nationalekonomi uti den juridiska examen, men detta ämne anses där vara ett biämne, och det tages av de studerande mest, för att de skola få ett betyg. Det är ju helt naturligt, att någon högre vetenskaplig utbildning i det ämnet sålunda icke kan vinnas. Då får man väl taga för alldeles givet, att ett behov föreligger av att få kravet på en sådan vetenskaplig utbildning mera tillgodosett, och utskottet har då icke kunnat finna annat, än att en professor bör inrättas inom den filosofiska fakulteten.

Vad beträffar professor Thyrens yttrande, att det naturligtvis även fordras juridisk bildning för en nationalekonom, vill jag säga, att detta hindrar ju inte, att en professor inom den filosofiska fakulteten inrättas, ty en studerande kan ju mycket väl taga sin examen först inom den juridiska fakulteten och sedan taga examen i nationalekonomi inom den filosofiska för att bli vetenskapligt utbildad särskilt i det ämnet.

Jag tror, att den utredning i detta, ärende, som utskottet här hemställt om, är mycket väl av behovet påkallad, och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om inrättande
av vissa nya
professurer
vid rikets
universitet.*

(Forts.)

Friherre Beck-Friis: Det är ju alldeles givet, att när universitetens yttranden begäras i en sådan här fråga, skola de, såvitt möjligt, gå ut på ett tillstyrkande. Därför läste jag inte upp de många passus i utskottets utredning, där dessa professorer tillstyrkas, utan jag uppläste de ställen, där jag funnit skäl, som tala ganska starkt emot ett tillstyrkande.

Jag vill nu bara ha sagt, att i motionen begäras fyra nya professorer. Nu föreslår utskottet en utredning om två. I yttrandena från Lunds universitet har förklarats, att man vill vara med om dessa två professorer, men man har där andra professorer på förslag, som man ännu inte fått inrättade, men som man anser ännu viktigare. Så nog tror jag, att riksdagen genom att skriva i det här fallet kommer att få sig förslag förelagt om åtminstone tre, om inte fyra å fem nya professorers inrättande vid universiteten.

Jag är under dessa tider rädd för ökade utgifter, som ej äro absolut nödvändiga. Nya statstjänster medföra nya statsutgifter, men dessa begärda nya professorer tror jag ej äro absolut nödvändiga, och därför har jag velat bringa frågan under diskussion.

Herr talman, jag vill ej med min röst bidra till ett bifall till utskottets förslag och skulle därför helst vilja yrka avslag, men såsom jag känner att frågan nu ligger inom kammaren, finner jag det lönlöst att besvara med ett avslagsyrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10,36 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 22 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Anmäldes och bordlades första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undanröjande av förefintliga bestämmelser, som hindra kvinnors tillträde till civil statstjänst på samma villkor som för män; samt

nr 18, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt samhället av ökat inflytande på biografväsendet, angående vidtagande av åtgärder till förhindrande av de menliga följderna för det uppväxande släktet av biografväsendet, angående anordningar av föreläsningar för landsbygdens ungdom och angående åstadkommande av en vidgad folkbildningsverksamhet och av förädlade folknöjen för ungdom.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 638, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av herr Normans m. fl. motion nr 404, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 355, angående anslag till lantmåteriväsendet m. m., beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 217, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning av pilsner m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes andra särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 218, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete.

Föredrogos, men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo statsutskottets utlåtanden nr 126—129 samt 144—153, bevillningsutskottets betänkanden nr 44—47 samt bankoutskottets utlåtanden nr 57—59.

Föredrogos bankoutskottets memorial:

nr 60, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkt 9 i bankoutskottets utlåtande nr 46 i anledning av väckta motioner om pensioner och understöd från allmänna indragningsstaten; samt

nr 61, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande pensioner och understöd.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtande nr 26, andra lagutskottets utlåtanden nr 41 och 42, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 95—98, första särskilda utskottets utlåtande nr 1, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 16 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 22 och 23.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,45 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.